

υπό την προϋπόθεση ότι κάθε διάδικος δικαιούται να κινηθεί ή να αξιώσει την κίνηση, έστω και ενώπιον δικαστηρίων διαφορετικής δικαιοδοσίας, μιας διαδικασίας επί της ουσίας, κατά την οποία κάθε ζήτημα κοινοτικού δικαίου που επελύθη προσωρινώς κατά την συνοπτική διαδικασία δύναται να επανεξετασθεί και να παραπεμφθεί στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177.

2. Οι σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων διατάξεις της συνθήκης και η κανονιστική ρύθμιση που έθεσπίσθη για την εκτέλεσή τους δεν εφαρμόζονται σε καταστάσεις που δεν έχουν κανένα συνδετικό στοιχείο με

οιαδήποτε από τις καταστάσεις που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο.

Κατά συνέπεια, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να μη επιτρέψει την είσοδο ή την παραμονή στο έδαφός του ενός μέλους της οικογενείας — κατά την έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68 — εργαζομένου, απασχολούμενου στο έδαφος του κράτους αυτού, ο οποίος δεν ήσκησε ποτέ το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στο έσωτερικό της Κοινότητας, όταν ο εργαζόμενος αυτός έχει την ιθαγένεια του εν λόγω κράτους, το δέ μέλος της οικογενείας του την ιθαγένεια τρίτης χώρας.

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 35 και 36/82, που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις του Hoge Raad der Nederlanden προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της συνθήκης ΕΟΚ, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των δικών περί λήψεως προσωρινών μέτρων που έκκρεμούν ενώπιον του αίτουτος δικαστηρίου μεταξύ

ELESTINA ESSELINA CHRISTINA MORSON

και

1. STAAT DER NEDERLANDEN

2. HOOFD VAN DE PLAATSELIJKE POLITIE IN DE ZIN VAN DE VREEMDELINGENWET,

και μεταξύ

SEWRADJIE JHANJAN

και

STAAT DER NEDERLANDEN,

ή έκδοση προδικαστικής απόφασεως ως προς την έρμηνεία του άρθρου 177, παράγραφος 3, της συνθήκης και του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο έσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ είδ. έκδ. 05/001, σ. 33),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους J. Mertens de Wilmars, πρόεδρο, A. O'Keeffe και U. Everling, προέδρους τμήματος, P. Pescatore, Mackenzie Stuart, G. Bosco και T. Koopmans, δικαστές,

Γενικός εισαγγελεύς: Sir Gordon Slynn

Γραμματεύς: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Τά πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως, ή εξέλιξη της διαδικασίας και οι παρατηρήσεις που υπεβλήθησαν δυνάμει του άρθρου 20 του Πρωτοκόλλου περί του Όργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ έχουν συνοπτικώς ως εξής:

Χώρες, προκειμένου να εγκατασταθούν στην χώρα αυτή, ή μέν πρώτη μέ την θυγατέρα της, ή δε δεύτερη μέ τον υιό της, οί όποιοί έχουν την όλλανδική ιθαγένεια και συντηρούν τίς μητέρες τους. Κατόπιν της άπορρίψεως των αίτήσεών τους από τόν Staatssecretaris van Justitie, υπέβαλαν αίτήσεις επανεξετάσεως των άπορριπτικών αποφάσεων.

I — Πραγματικά περιστατικά και έγγραφη διαδικασία

1. Οί άναιρεσειούσες στίς κύριες δίκες, Morson και Jhanjan, υπήκοοι Σουρινάμ, έξήτησαν άδεια παραμονής στίς Κάτω

Δυνάμει του άρθρου 32 του όλλανδικου «Vreemdelingenwet» (νόμου περί άλλοδαπών), οί αίτήσεις περί επανεξετάσεως άναστέλλουν, κατά γενικό κανόνα, την έκτέλεση της διαταγής άπελάσεως. Ό

Staatssecretaris van Justitie δύναται πάντως νά μή τούς αναγνωρίσει ανασταλτικό αποτέλεσμα, όποτε δύναται νά υποβληθεί αίτηση κατά τήν διαδικασία τών προσωρινών μέτρων ενώπιον του άρμοδίου τακτικού δικαστηρίου, τό όποιο στίς παροδύσες περιπτώσεις ήταν ό πρόεδρος του Arrondissementsrechtbank. Η διαδικασία προσωρινών μέτρων γιά τήν όποία πρόκειται ρυθμίζεται από τά άρθρα 289-297 του «Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering» (κώδικας πολιτικής δικονομίας). Κατά τό άρθρο 292 του κώδικος αύτου, «οί προσωρινώς εκτελεστές αποφάσεις δέν προδικάζουν τήν έκβαση τής κυρίας δίκης».

Αυτό είναι τό ένδικο βοήθημα πού ήσκησαν οί άναιρεσειύσες έν προκειμένο, ζητώντας, κατά τήν διαδικασία τών προσωρινών μέτρων, νά απαγορευθεί στό όλλανδικό κράτος νά προβεί στην άπέλασή τους, τουλάχιστον μέχρις ότου έκδοθεί απόφαση σέ τελευταίο βαθμό επί τών αίτήσεων επανεξετάσεως και μέχρις ότου τό Δικαστήριο άπαντήσει σέ όρισμένα προδικαστικά έρωτήματα.

Πρός ύποστήριξη τών αιτήσεων κατά τήν διαδικασία προσωρινών μέτρων, προεβλήθη ότι ή άρνηση χορηγήσεως άδειας παραμονής αντίκειται προς τό άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Οκτωβρίου 1968, περί τής ελεύθερης κυκλοφορίας τών εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας (ΕΕ είδ. έκδ. 05/001, σ. 33), καθώς επίσης και προς τήν απαγόρευση τών διακρίσεων του άρθρου 7 τής συνθήκης. Δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 1, του άνωτέρω κανονισμού, όρισμένα μέλη τής οικογενείας του εργαζομένου, μεταξύ τών όποιων και οί άνιόντες τούς όποιους συντηρεί, «άνεξαρτήτως τής ίθαγενείας τους, έχουν δικαίωμα έγκαταστάσεως μετά του εργαζομένου ύπηκόου ενός κράτους μέλους, πού άπασχολείται στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους».

Κατόπιν τής άπορρίψεως τών άνωτέρω αιτήσεων από τό Arrondissementsrechtbank και τήν επικύρωση τών αποφάσεων αύτων από τό άρμόδιο Gerechtshof, οί άναιρεσειύσες ήσκησαν άναιρεση ενώπιον του Hoge Raad, τό όποιο, μέ αποφάσεις τής 15ης Ιανουαρίου 1982, άνέβαλε τήν έκδίκαση τών ύποθέσεων και ύπέβαλε στό Δικαστήριο, κατ' έφαρμογή του άρθρου 177 τής συνθήκης, τά ακόλουθα έρωτήματα, πού είναι ταυτόσημα και γιά τίς δύο ύποθέσεις:

«1. Όταν στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινών μέτρων ανακύπτει, κατά τό στάδιο τής άναιρέσεως, ζήτημα έρμηνείας κατά τήν έννοια του άρθρου 177, πρώτη παράγραφος τής συνθήκης περί ίδρύσεως τής Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ύποχρεούται τό Hoge Raad, δυνάμει τής τρίτης παραγράφου του άρθρου αύτου, νά ζητήσει από τό Δικαστήριο τήν έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, άν ληφθεί ύπ' όψη τό γεγονός ότι ή κατά τήν διαδικασία προσωρινών μέτρων έκδιδόμενη απόφαση του Hoge Raad δέν δεσμεύει τό δικαστήριο πού έπιλαμβάνεται μεταγενεστέρως τής ύποθέσεως επί τής σύστασης; Στην περίπτωση κατά τήν όποία δέν είναι δυνατό νά δοθεί κατά γενικό τρόπο καταφατική ή άρνητική άπάντηση στό έρώτημα αύτό, ύπό ποιές συνθήκες πρέπει νά θεωρηθεί ότι ύπάρχει τέτοια ύποχρέωση;

2. Τό άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Οκτωβρίου 1968, περί τής ελεύθερης κυκλοφορίας τών εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας, σέ συνδυασμό ένδεχομένως μέ άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, άπαγορεύει σέ κράτος μέλος νά μή έπιτρέψει σέ ένα από τά άναφερόμενα στό άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού αύτου μέλη τής οικογενείας εργαζομένου, άπασχολούμενου στό έδαφος του, νά κατοικήσει μέ τόν εργαζόμενο αύτό, άν

ὁ τελευταῖος ἔχει τὴν ἰθαγένεια τοῦ κράτους στό ὁποῖο ἀπασχολεῖται, τὸ δὲ μέλος τῆς οἰκογενείας του ἄλλη ἰθαγένεια;»

2. Οἱ ἀποφάσεις περὶ παραπομπῆς ἐπρωτοκολλήθησαν στήν γραμματεία τοῦ Δικαστηρίου τὴν 21η Ἰανουαρίου 1982.

Μέ διάταξη τῆς 17ης Φεβρουαρίου 1982, τὸ Δικαστήριο ἀπεφάσισε νά ἐνώσει καί νά συνεκδικάσει τίς παροῦσες ὑποθέσεις πρὸς διευκόλυνση τῆς διαδικασίας καί πρὸς ἔκδοση κοινῆς ἀποφάσεως.

Δυνάμει τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Πρωτοκόλλου περὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ Δικαστηρίου τῆς ΕΟΚ, κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις ἡ ὀλλανδική κυβέρνησις, ἐκπροσωπούμενη ἀπὸ τόν F. Italianer, ἀντιπροσωπεύοντα τόν ὑπουργό ἐξωτερικῶν, ἡ βρετανική κυβέρνησις, ἐκπροσωπούμενη ἀπὸ τόν J. D. Howes, τοῦ Treasury Solicitor's Department, καί ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων, ἐκπροσωπούμενη ἀπὸ τόν νομικό τῆς σύμβουλο, J. Amphoux, ἐπικουρούμενο ἀπὸ τόν F. Herbert, δικηγόρο Βρυξελλῶν.

Οἱ ἀναιρεσεῖουσες στήν κυρία δίκη, Morson καί Jhanjan, ἠρκέσθησαν νά παραπέμψουν σέ ἓνα ἄρθρο τοῦ K. J. Mortelmans ὑπὸ τόν τίτλο «Omgekeerde Discriminatie in het Gemeenschapsrecht» («Οἱ δυσμενεῖς διακρίσεις κατ' ἀντίστροφη ἔννοια καί τὸ κοινοτικό δίκαιο» S.E.W. 1979, τεῦχος 10/11, σ. 654 ἑπ.), τὸ περιεχόμενο τοῦ ὁποῖου ἐπικαλοῦνται.

Κατόπιν ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ δικαστοῦ καί μετ' ἀκρόαση τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως, τὸ Δικαστήριο ἀπεφάσισε τὴν ἔναρξη τῆς προφορικής διαδικασίας χωρὶς προηγουμένη διεξαγωγὴ ἀποδείξεων.

II — Γραπτές παρατηρήσεις

Ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐρωτήματος

1. Ἡ ὀλλανδική καί ἡ βρετανική κυβέρνησις ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι στό πρῶτο ἐρώτημα προσήκει ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Παραπέμπουν σχετικῶς στήν ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου τῆς 24ης Μαΐου 1977 (*Hoffmann-La Roche* κατὰ *Centrafarm*, 107/76, *Jurispr.* σ. 957), στήν ὁποία τὸ Δικαστήριο ἀπεφάνθη ὅτι:

«τὸ ἄρθρο 177, τρίτη παράγραφος, τῆς συνθήκης ΕΟΚ πρέπει νά ἐρμηνευθεῖ ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι τὰ ἔθνηκὰ δικαστήρια δὲν ὑποχρεοῦνται νά ὑποβάλλουν στό Δικαστήριο ἐρώτημα περὶ ἐρμηνείας ἢ περὶ κύρους κατὰ τὴν ἔννοια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, ὅταν τὸ ζήτημα ἀνακόπτει στό πλαίσιο διαδικασίας ἀσφαλιστικῶν μέτρων (*Einseitige Verfügung*), ἀκόμη καί ἂν ἡ μέλλουσα νά ἐκδοθεῖ στό πλαίσιο τῆς διαδικασίας αὐτῆς ἀπόφασις δὲν ὑπόκειται σέ ἔνδικο μέσα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσις ὅτι κάθε διάδικος δικαιούται νά κινήσει ἢ νά ἀξιώσει τὴν κίνησις διαδικασίας ἐπὶ τῆς οὐσίας, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ζήτημα πού ἐπελύθη προσωρινῶς κατὰ τὴν συνοπτικὴν διαδικασίαν δύναται νά ἐπανεξετασθεῖ καί νά παραπεμφθεῖ στό Δικαστήριο δυνάμει τοῦ ἄρθρου 177.»

Ἡ ὀλλανδική κυβέρνησις ἐξηγεῖ ὅτι ἀρμόδιο γιὰ νά ἀποφανθεῖ ὡς πρὸς τὸ ἂν ὁ *Staatssecretaris* δύναται νά ἀπορρίψει μίαν αἴτησις περὶ χορηγήσεως ἀδείας παραμονῆς εἶναι, σέ τελευταῖο βαθμὸ δικαιοδοσίας, τὸ *Raad van State* (Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας), ἐνῶ κατὰ τῆς μὴ ἀναγνωρίσεως ἀνασταλτικοῦ ἀποτελέσματος στήν αἴτησις περὶ ἐπανεξετάσεως δύναται νά ὑποβληθεῖ αἴτησις ἐκδικαζομένη κατὰ τὴν διαδικασίαν προσωρινῶν μέτρων ἐνώπιον τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἡ διαδικασίαν προσωρινῶν μέτρων (*kort geding*) ἀποτελεῖ μίαν ταχείαν διαδικασίαν, ἀπηλλαγμένην τύπων. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸν τῆς ἔγκειται στό ὅτι ἡ ἀπόφασις πού ἐκδίδεται κατ' αὐτὴν ἀποτελεῖ προσωρινὸν μέτρο, στό ὅτι δηλαδὴ ἡ διαδικασίαν αὐτὴ δὲν ἀποσκοπεῖ στήν ὀριστικὴν ἐπίλυσις τῆς διαφοράς.

Κατά την διαδικασία προσωρινών μέτρων το δικαστήριο λαμβάνει συνήθως υπ' όψη την δυνατότητα του αιτούντος να προσβάλει την απόφαση κατά την έκδικαση της κυρίας διαφοράς. Η διαδικασία προσωρινών μέτρων, κατά την οποία προσβάλλεται ή μη αναγνώριση ανασταλτικού αποτελέσματος σέ αίτηση περί επανεξετάσεως ή σέ προσφυγή άσκηθείσα ενώπιον του Raad van State, συνδέεται στενά μέ την έκβαση της παραλλήλου και ταυτοχρόνου διαδικασίας κατά της απόφασεως περί μή χορηγήσεως άδειας παραμονής. Ως έκ τούτου, μολονότι τυπικώς πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ διαδικασίας προσωρινών μέτρων και διαδικασίας επί της ουσίας, από ουσιαστικής σκοπιάς οι διαδικασίες αυτές είναι τόσο άλληλένδετες ώστε, από απόψεως έρμηνείας του εφαρμοστέου κοινοτικού δικαίου, πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελούν ενιαία δίκη.

Ειδικότερα, τά ζητήματα κοινοτικού δικαίου πού επιλύονται πρόσωρινώς κατά την συνοπτική διαδικασία δύνανται να επανεξετασθούν στο πλαίσιο της διαδικασίας επί της ουσίας και να παραπεμφθούν στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177. Στο πλαίσιο αυτό, τό Raad van State υποχρεούται να υποβάλει προδικαστικό έρώτημα, αν ανακύπτουν άμφιβολίες ως προς την έρμηνεία μιάς διατάξεως του κοινοτικού δικαίου.

Έν συμπεράσματι, ή άλλανδική κυβέρνηση έχει την γνώμη ότι στις παρούσες υποθέσεις τό δικαστήριο πού τίς έκδικάζει κατά την διαδικασία τών προσωρινών μέτρων σέ τελευταίο βαθμό δικαιοδοσίας δέν υποχρεούται να υποβάλει αίτηση περί έκδόσεως προδικαστικής απόφασεως, δεδομένου ότι τά ζητήματα έρμηνείας του κοινοτικού δικαίου θά ανακύψουν και πάλι στο πλαίσιο της διαδικασίας επί της ουσίας.

2. Η Έπιτροπή είναι της γνώμης ότι ή άπάντηση στο πρώτο έρώτημα πρέπει να καλύπτει, κατά τό δυνατό, όλες τίς περιπτώσεις, υπό τό φώς της απόφασεως Hoff-

mann-La Roche κατά Centrafarm. Στην ύπόθεση εκείνη, τό Δικαστήριο έθεώρησε ως άποφασιστικής σημασίας τό «αν, είτε σέ κάθε περίπτωση είτε έφ' όσον τό ζητήσει ό ήττηθείς διάδικος, μέλλει να εισαχθεί τακτική διαδικασία επί της ουσίας, επιτρέπouσα την επανεξετάση κάθε νομικού ζητήματος πού έπελόθη προσωρινώς κατά την συνοπτική διαδικασία» (σκέψη 5).

Η Έπιτροπή αναφέρει σχετικώς ότι ό άλλανδικός νόμος περί άλλοδαπών προβλέπει δύο ένδικα βοηθήματα κατά της άρνήσεως χορηγήσεως άδειας παραμονής, δηλαδή άφ' ενός μέν την αίτηση περί επανεξετάσεως, άφ' έτέρου δέ την προσφυγή ενώπιον διοικητικού δικαστηρίου. Έν προκειμένω, έχρησιμοποιήθη τό πρώτο από τά ένδικα αυτά βοηθήματα.

Η Έπιτροπή διευκρινίζει, ως προς τό ένδικο αυτό βοηθήμα, ότι σέ περίπτωση άπορρίψεως τών αιτήσεων επανεξετάσεως, ό νόμος περί άλλοδαπών επιτρέπει την άσκηση προσφυγής ενώπιον του Raad van State, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι, αν ή απόφαση πού έλήφθη είναι σύμφωνη μέ την γνώμη της Έπιτροπής Άλλοδαπών, ό ένδιαφερόμενος άλλοδαπός, πού δέν είναι προνομιούχος υπήκοος ενός κράτους μέλους, έχει την κυρία κατοικία του στις Κάτω Χώρες από ενός έτους πρό της ήμέρας λήψεως της απόφασεως. Άλλως, δέν παρέχεται καμμία δυνατότης προσφυγής. Στις παρούσες υποθέσεις, πληροδνται οι προϋποθέσεις για να ύπάρχει ή δυνατότης προσφυγής ενώπιον του Raad van State.

Έν τούτοις, ύπάρχει υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής στην περίπτωση πού ό ένδιαφερόμενος, ό όποιος δέν είναι προνομιούχος υπήκοος ενός κράτους μέλους, δέν έχει την δυνατότητα να άσκήσει τέτοια προσφυγή. Τό ίδιο ισχύει και στην περίπτωση πού ή διαδικασία προσωρινών μέτρων έχει ως αντικείμενο ένα δικαίωμα πού αναγνωρίζεται από τό κοινοτικό δίκαιο και τό όποιο θά έξίγετο άνεπανόρθωτα από την άπορριψη της αίτησεως κατά την διαδικασία προσωρινών μέτρων.

Τούτο συμβαίνει πχ. στην περίπτωση της άμεσου εκτελέσεως μιάς αποφάσεως απελάσεως, πού κωλύει την άσκηση του δικαιώματος νά άσκηθει ή προσφυγή πού προβλέπεται στα άρθρα 8 και 9 της οδηγίας 64/221 του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1964, περί του συντονισμού των ειδικών μέτρων γιά τήν διακίνηση και τήν διαμονή άλλοδαπων, τά όποια δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 16).

Έν συμπεράσματι, ή Έπιτροπή προτείνει τήν ακόλουθη άπάντηση στό πρώτο έρώτημα:

«Τό άρθρο 177, τρίτη παράγραφος, της συνθήκης ΕΟΚ πρέπει νά έρμηνευθεί υπό τήν έννοια ότι ένα έθνικό δικαστήριο, του όποιου οι αποφάσεις δέν υπόκεινται σέ ένδικα μέσα δυνάμει του έθνικού δικαίου, δέν υποχρεούται έν τούτοις νά παραπέμψει στό Δικαστήριο ένα ζήτημα πού άφορά τήν έρμηνεία ή τό κύρος του κοινοτικού δικαίου κατά τήν έννοια του άρθρου αυτού, όταν τό ζήτημα αυτό άνέκυψε στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινών μέτρων, υπό τήν προϋπόθεση ότι διαπιστώνεται ή δυνατότης κάθε διαδίκου νά άσκήσει ένδικο σόηθημα επί της ουσίας ή νά αξιώσει τήν κίνηση διαδικασίας επί της ουσίας, κατά τήν όποία τό ζήτημα πού επελύθη προσωρινώς κατά τήν συνοπτική διαδικασία δύναται νά επανεξετασθεί και νά παραπεμφθεί στό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177.»

Έπί του δευτέρου ερωτήματος

1. Η *όλλανδική* και ή *βρετανική* κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι τό κοινοτικό δίκαιο δέν άναγνωρίζει σέ περιπτώσεις όπως οι έξεταζόμενες κανένα δικαίωμα εισόδου ή διαμονής στην όλλανδική επικράτεια.

Κατά τήν *όλλανδική* κυβέρνηση, δέν αντίκειται πρós τό άρθρο 49 της συνθήκης ή ύπαρξη διαφορών μεταξύ των έθνικών νομοθεσιών περί της εισόδου και της διαμονής των άλλοδαπων. Οι διαφορές αυτές πρέπει νά καταργηθούν, μέσω οδηγίας ή κανονισμού, ή νομική δέ βάση γιά τήν κατάργηση αυτή είναι τά άρθρα 100 και ένδεχομένως 235 της συνθήκης. Καθ' όσον χρόνο δέν έχουν ληφθεί μέτρα έναρμονίσεως, τά κράτη μέλη είναι κατ' άρχήν έλευθερά νά θεσπίζουν ίδια νομοθεσία περί άλλοδαπων, υπό τήν επιφύλαξη των κατωτέρω έξαιρέσεων:

Οί ύπηκοοι των κρατών μελών πού διακινούνται ως εργαζόμενοι στό έσωτερικό της Κοινότητας, προκειμένου νά κάνουν χρήση του δικαιώματός τους νά άσκοούν οικονομικές δραστηριότητες σέ άλλη χώρα της Κοινότητας, υπόκεινται σέ ειδικές κοινοτικές διατάξεις πού ύπερισχύουν των γενικών διατάξεων της έθνικής νομοθεσίας περί άλλοδαπων. Τό πεδίο έφαρμογής των κοινοτικών αυτών διατάξεων περιορίζεται, πάντως, στους ύπηκόους των κρατών μελών πού εργάζονται ως μισθωτοί ή άπάσχολούνται αυτοτελώς και διακινούνται πρós τουτο από ένα κράτος μέλος πρós άλλο. Έφ' όσον δέν ύπάρχει διέλευση συνόρων έντός της Κοινότητας, παραμένουν πλήρως εφαρμοστέες οι έθνικές διατάξεις περί εισόδου και διαμονής άλλοδαπων. Υπό τίς συνθήκες αυτές, οι διαφορές πού τυχόν ύφίστανται στην έννομη κατάσταση των ύπηκόων διαφόρων κρατών μελών δέν δύναται νά θεωρηθούν ως δυσμενείς διακρίσεις ή «ως δυσμενείς διακρίσεις κατ' αντίστροφη έννοια».

Η όλλανδική κυβέρνηση προσθέτει ότι τό άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 άφορά μόνο τήν εγκατάσταση σέ ένα κράτος μέλος άλλο από εκείνο του όποιου τήν ιθαγένεια έχει ο εργαζόμενος. Η ευνούικότερη έννομη κατάσταση των ύπηκόων των άλλων κρατών μελών είναι συνέπεια του γεγονότος ότι μετακινούνται από ένα κράτος μέλος της Κοινότητας πρós ένα

άλλο. Η έλλειψη μετακίνησης διακρίνει τις παρούσες υποθέσεις από τις υποθέσεις Knoors (απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1979, 115/78, Jurispr. σ. 399) και Broekmeulen (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1981, 246/80, Συλλογή, σ. 2311), οι οποίες άφορυσαν κοινοτικούς υπηκόους που συννεκέντρωναν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Η βρετανική κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι οι διατάξεις των άρθρων 48 έπ. της συνθήκης και των κανονισμών που έδεσπίσθησαν για την εφαρμογή τους έχουν ως μόνο σκοπό να ένθαρρύνουν και να διευκολύνουν την κυκλοφορία των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών της Κοινοτήτος. Ειδικότερα, ο κανονισμός 1612/68 έχει ως σκοπό να εξασφαλίσει ότι τά πρόσωπα που έχουν άσκήσει τό δικαίωμα να άρχισουν να εργάζονται ως μισθωτοί στό έδαφος άλλου κράτους μέλους εφρίσκονται στην ίδια έννομη κατάσταση με τους υπηκόους του κράτους μέλους στό οποίο είναι έγκατεστημένοι. Τούτο συνάγεται ιδίως από τό άρθρο 10 του κανονισμού αυτού, τό οποίο παρέχει σε όρισμένα μέλη της οικογενείας του εργαζομένου τό «δικαίωμα έγκαταστάσεως μετά του εργαζομένου υπηκόου ενός κράτους μέλους που άπασχολείται στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους».

Η ρύθμιση αυτή έκκινεί από την σκέψη ότι ο εργαζόμενος δέν θά δυνηθεί να άσκήσει τό δικαίωμα έλευθρης κυκλοφορίας που του άναγνωρίζεται, άν ή οικογένειά του δέν δύναται να έλθει και να κατοικήσει μαζί του. Άπεναντίας, άν ο εργαζόμενος παραμένει στό κράτος της ίθαγενείας του, ή κατάσταση αυτή δέν έμπίπτει στό πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Η βρετανική κυβέρνηση προσθέτει ότι τό άρθρο 7 της συνθήκης δέν ένδιαφέρει έν προκειμένω, δεδομένου ότι τό άντικείμενο των υπό κρίση υποθέσεων δέν έμπίπτει στό πεδίο εφαρμογής της συνθήκης. Έν πάση

περιπτώσει, ή κατάσταση ενός όλλανδου υπηκόου που εργάζεται στις Κάτω Χώρες δέν δύναται να συγκριθεί με την κατάσταση του υπηκόου ενός κράτους μέλους ό όποιος ήσκησε τό δικαίωμα έλευθρης κυκλοφορίας που άναγνωρίζεται από την συνθήκη. Για τόν ίδιο αυτό λόγο, οι άναιρεσειούσες δέν δύναται να έπικαλεσθούν την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Knoors, ή όποία, άντιθέτως προς την παρούσα υπόθεση, έντάσσεται στό πλαίσιο της έλευθρης κυκλοφορίας και της έλευθρης έγκαταστάσεως.

2. Η Έπιτροπή εξέτάζει κατά πρώτο λόγο τό ζήτημα των δυσμενων διακρίσεων «κατ' άντίστροφη έννοια». Η νομολογία του Δικαστηρίου έπί του θέματος αυτού στηρίζεται κατά την Έπιτροπή στις ακόλουθες άρχές:

α) Η έλευθρη κυκλοφορία των προσώπων, που θεωρείται ως θεμελιώδες στοιχείο του κοινοτικού δικαίου, δέν δύναται να πραγματοποιηθεί πλήρως, άν ένα κράτος μέλος δύναται να μη εφαρμόζει τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου στους υπηκόους οι όποιοι έκαναν χρήση των δυνατοτήτων που υφίστανται στον τομέα της έλευθρης κυκλοφορίας.

β) Ένα κράτος μέλος δύναται πάντως θεμιτώς να παρεμποδίσει την άπόπειρα, εκ μέρους των υπηκόων του, να κάνουν κατάχρηση των δυνατοτήτων αυτών για να άποφύγουν να εφαρμσθει σ' αυτούς ή ένθνική νομοθεσία.

γ) Η ύπαρξη και ό βαθμός μιας ένδεχομένης διακρίσεως δέν δύναται να διαπιστωθούν έντός του πεδίου εφαρμογής των ειδικών άρθρων της συνθήκης παρά μόνο κατά τό μέτρο που τά άρθρα αυτά συγκεκριμενοποιούν την γενική άπαγόρευση του άρθρου 7 της συνθήκης.

δ) Οί κοινοτικές διατάξεις δέν εφαρμόζονται πάντως σέ καταστάσεις καθαρώς έσωτερικές στά κράτη μέλη. Δέν εφαρμόζονται έπίσης όταν δέν ύφίσταται κανένας δεσμός μέ καταστάσεις διεπόμενες από τό κοινοτικό δίκαιο.

Βάσει τών άνωτέρω άρχών, ή Έπιτροπή έχει τήν γνώμη ότι ή διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 1 του κανονισμού 1612/68 πρέπει νά έχει εφαρμογή στους εργαζόμενους, είτε αυτοί είναι υπήκοοι άλλου κράτους μέλους είτε υπήκοοι του κράτους για τό οποίο πρόκειται. Συνεπώς, ένα κράτος μέλος δέν δύναται νά άρνηθει νά χορηγήσει στά μέλη τής οικογενείας ενός εργαζόμενου, ό οποίος άπασχολείται ως μισθωτός στό έδαφος του, τήν άδεια νά εισέλθουν στό έδαφος του για νά έγκατασταθούν μέ τόν έν λόγω εργαζόμενο, άκόμη και άν ό εργαζόμενος έχει τήν ιθαγένεια του κράτους στό έδαφος του οποίου εργάζεται, ένώ τό μέλος τής οικογενείας του, για τό οποίο πρόκειται, έχει άλλη ιθαγένεια.

Έν τούτοις, τήν άποψη αυτή πρέπει νά συνοδεύει ή διευκρίνηση ότι ή άπαγόρευση τών διακρίσεων έχει εφαρμογή μόνο στό καθ' ύλη και στό προσωπικό πεδίο εφαρμογής τής άρχής τής ελεύθερης κυκλοφορίας τών προσώπων, όπως ορίζεται στό άρθρο 48 τής συνθήκης. Η διάταξη αυτή άφορά μόνο τους εργαζόμενους πού διακινούνται από ένα κράτος μέλος προς ένα άλλο για επαγγελματικούς λόγους. Η διάκριση πού γίνεται μέ κριτήριο τήν «διακίνηση» του εργαζόμενου δύναται άναμφιδόλως νά συνεπάγεται μία στρέδλωση, δεδομένου ότι ό άλλανδός υπήκοος πού άπασχολείται ως μισθωτός σέ άλλο κράτος μέλος δύναται νά φέρει τήν οικογένειά του νά κατοικήσει μαζί του και κατόπιν νά έπιστρέψει μαζί τής στίς Κάτω Χώρες για νά άναζητήσει ή νά αναλάβει εργασία. Πάντως, τά άνακύπτοντα κατά τόν τρόπο αυτά προβλήματα δύναται νά έπιλυθούν μόνο στό πλαίσιο ενός γενικευμένου δικαιώ-

ματος διαμονής, συνδεομένου προς τήν ιδιότητα του υπηκόου τής ΕΟΚ.

Έν συμπεράσмати, έπομένως, ή Έπιτροπή προτείνει τήν άκόλουθη άπάντηση στό δεύτερο έρώτημα:

«Τό άρθρο 10, παράγραφος 1 του κανονισμού 1612/68 άπαγορεύει στά κράτη μέλη νά μή έπιτρέπουν στά μέλη τής οικογενείας, κατά τήν έννοια τής διατάξεως αυτής, ενός εργαζόμενου, υπηκόου ενός κράτους μέλους, έστω και άν ό εργαζόμενος αυτός έχει τήν υπηκοότητα του κράτους μέλους στό οποίο εργάζεται, νά έγκατασταθούν μέ τόν εργαζόμενο υπό τίς προϋποθέσεις τής διατάξεως αυτής.

Η διάταξη αυτή δέν έχει πάντως εφαρμογή σέ καθαρώς έσωτερικές καταστάσεις, όπως ή περίπτωση κατά τήν όποία ό εργαζόμενος για τόν οποίο πρόκειται διήνυσε ολόκληρη τήν επαγγελματική του σταδιοδρομία στό έν λόγω κράτος μέλος.»

III — Προφορική διαδικασία

Κατά τήν συνεδρίαση τής 15ης Σεπτεμβρίου 1982 άνέπτυξαν προφορικάς τίς παρατηρήσεις τους και άπήντησαν στά έρωτήματα πού είχε ύποβάλει τό Δικαστήριο οι άναιρεσειούσες στήν κυρία δίκη Morson και Jhanjan, εκπροσωπούμενες από τόν B. R. Angad-Gaur, δικηγόρο Χάγης, ή άλλανδική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τόν J. W. de Zwaan, έπικουρούμενο από τόν έμπειρογνώμονα L. A. Geelhoed, και ή Έπιτροπή τών Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τόν J. Amphoux, έπικουρούμενο από τόν F. Herbert, δικηγόρο Βρυξελλών.

Ό γενικός εισαγγελεύς άνέπτυξε τίς προτάσεις του κατά τήν συνεδρίαση τής 6ης Οκτωβρίου 1982.

Σκεπτικό

- 1 Μέ αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 1982, πού περιήλθαν στο Δικαστήριο την 21η Ιανουαρίου 1982, τό Hoge Raad der Nederlanden υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα, ταυτόσημα στις δύο συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, ως προς την έρμηνεία άφ' ενός μέν του άρθρου 177, παράγραφος 3 της συνθήκης, άφ' έτέρου δέ του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο έσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ είδ. έκδ. 05/001, σ. 33).
- 2 Οί άναιρεσειούσες στις κύριες δίκες, Morson καί Jhanjan, ύπήκοοι Σουρινάμ, έζήτησαν άδεια παραμονής στις Κάτω Χώρες, προκειμένου νά κατοικήσουν ή μέν πρώτη μέ την θυγατέρα της, ή δέ δεύτερη μέ τόν υιό της, οί όποιοι έχουν όλλανδική ιθαγένεια καί ανέλαβαν νά τίς συντηρήσουν. Όπως προκύπτει από τόν φάκελο, οί τελευταίοι εργάζονται ως μισθωτοί στις Κάτω Χώρες, δέν ήσαν όμως ποτέ μισθωτοί sé άλλο κράτος μέλος. Κατόπιν της άπορρίψεως των αίτησεών τους από τόν Staatssecretaris van Justitie [ύφυπουργό δικαιοσύνης], οί Morson καί Jhanjan υπέβαλαν στόν ίδιο ύφυπουργό αίτήσεις έπανεξετάσεως.
- 3 Δυνάμει της όλλανδικής νομοθεσίας περί άλλοδαπων, οί έν λόγω αίτήσεις περί έπανεξετάσεως, κατά γενικό κανόνα, άναστέλλουν την έκτέλεση της διαταγής άπελάσεως. Έν τούτοις, ό Staatssecretaris van Justitie δύναται νά μή τους άναγνωρίσει άνασταλτικό αποτέλεσμα, στην περίπτωση όμως αυτή δύναται νά υποβληθεί αίτηση κατά την διαδικασία των προσωρινών μέτρων ένώπιον των τακτικών δικαστηρίων. Η έν λόγω διαδικασία προσωρινών μέτρων διέπεται από τά άρθρα 289-297 του «Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering» (όλλανδικού κώδικος πολιτικής δικονομίας). Τό άρθρο 292 του κώδικος αυτού όρίζει ότι «οί προσωρινώς έκτελεστές άποφάσεις δέν προδικάζουν την έκβαση της κυρίας δίκης».
- 4 Έν προκειμένω, οί άναιρεσειούσες στις κύριες δίκες έζήτησαν κατά την διαδικασία των προσωρινών μέτρων νά άπαγορευθεί στό όλλανδικό κράτος νά προβεί στην απέλασή τους, τουλάχιστον μέχρις ότου έκδοθεί άπόφαση sé τελευταίο βαθμό επί των αίτησεών τους περί έπανεξετάσεως. Πρός τοϋτο, έπεκαλέσθησαν τό άρθρο 10, παράγραφος 1 του προαναφερθέντος κανονισμού 1612/68, τό όποιο άπονέμει sé όρισμένα μέλη της οίκογενείας, μεταξύ των όποιων καί οί συντηρούμενοι άνιόντες εργαζομένου ύπηκόου ενός κράτους

μέλους που άπασχολείται στην έπικράτεια άλλου κράτους μέλους, τό δικαίωμα νά κατοικήσουν μέ τόν έργαζόμενο αυτό. Έπεκαλέσθησαν έπίσης τήν άπαγορευση των διακρίσεων που διατυλώνεται στό άρθρα 7 καί 48 τής συνθήκης.

- 5 Κρίνοντας ότι ή άπόφασή του έξηρτάτο από τήν έρμηνεία διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, τό Hoge Raad, ένώπιον του όποιου ήσκήθησαν άναιρέσεις στό πλαίσιο τής διαδικασίας των προσωρινών μέτρων, υπέβαλε τά ακόλουθα προδικαστικά έρωτήματα:

«1. Όταν στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινών μέτρων άνακύπτει, κατά τό στάδιο τής άναιρέσεως, ζήτημα έρμηνείας κατά τήν έννοια του άρθρου 177, πρώτη παράγραφος, τής συνθήκης περί ίδρύσεως τής Εύρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ύποχρεούται τό Hoge Raad, δυνάμει τής τρίτης παραγράφου του άρθρου αυτού, νά ζητήσει από τό Δικαστήριο τήν έκδοση προδικαστικής άποφάσεως, άν ληφθεί ύπ' όψη τό γεγονός ότι ή κατά τήν διαδικασία προσωρινών μέτρων έκδομένη άπόφαση του Hoge Raad δέν δεσμεύει τό δικαστήριο που έπιλαμβάνεται μεταγενεστέρως τής υποθέσεως έπί τής ούσίας; Στην περίπτωση κατά τήν όποία δέν είναι δυνατό νά δοθεί κατά γενικό τρόπο καταφατική ή άρνητική άπάντηση στό έρώτημα αυτό, υπό ποιές συνθήκες πρέπει νά θεωρηθεί ότι ύπάρχει τέτοια ύποχρέωση;

2. Τό άρθρο 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Όκτωβρίου 1968, περί τής ελεύθερης κυκλοφορίας των έργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας, σε συνδυασμό ένδεχομένως μέ άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, άπαγορεύει σε κράτος μέλος νά μή έπιτρέψει σε ένα από τά άναφερόμενα στό άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού μέλη τής οικογενείας του έργαζομένου, άπασχολουμένου στό έδαφος του, νά κατοικήσει μέ τόν έργαζόμενο αυτό, άν ό τελευταίος έχει τήν ιθαγένεια του κράτους στό όποιο άπασχολείται, τό δέ μέλος τής οικογενείας του άλλη ιθαγένεια;»

Έπί του πρώτου έρωτήματος

- 6 Μέ τό πρώτο έρώτημα έρωτάται κατ' ούσία άν τό άρθρο 177, τρίτη παράγραφος τής συνθήκης πρέπει νά έρμηνευθεί υπό τήν έννοια ότι δικαστήριο κράτους μέλους, οι άποφάσεις του όποιου δέν ύπόκεινται σε ένδικα μέσα του έσωτερικού δικαίου, όφείλει νά παραπέμψει στό Δικαστήριο ένα ζήτημα έρμηνείας κατά τήν έννοια τής πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού, όταν τό ζήτημα άνακύπτει στό πλαίσιο μιάς διαδικασίας προσωρινών μέτρων, ή δέ μέλλουσα νά έκδοθεί

απόφαση δέν δεσμεύει τό δικαστήριο πού θά έπιληφθει μεταγενεστέρως τής ύποθέσεως επί τής ούσίας, έστω καί άν τό δικαστήριο αυτό άνήκει σέ άλλη δικαιοδοσία.

- 7 Δυνάμει του άρθρου 177, δεύτερη παράγραφος, δικαστήριο κράτους μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει ζήτημα έρμηνείας ή κύρους κατά τήν έννοια τής πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού, δύναται νά ζητήσει από τό Δικαστήριο νά άποφανθει προδικαστικώς επί του ζητήματος αυτού, άν κρίνει ότι μία άπόφαση έπ' αυτού είναι αναγκαία γιά τήν έκδοση τής δικής του άποφάσεως. Δυνάμει όμως του άρθρου 177, τρίτη παράγραφος, άν τέτοιο ζήτημα ανακύπτει ενώπιον έθνικού δικαστηρίου, οι άποφάσεις του οποίου δέν ύπόκεινται σέ ένδικα μέσα του έσωτερικού δικαίου, τό δικαστήριο αυτό όφείλει νά παραπέμψει τό ζήτημα στό Δικαστήριο.
- 8 Όπως ήδη έδέχθη τό Δικαστήριο στην άπόφαση τής 24ης Μαΐου 1977 Hoffmann-La Roche, 107/76, Jurispr. σ. 957), σκοπός του άρθρου 177 είναι νά εξασφαλισθεί ή όμοιόμορφη σέ όλα τά κράτη μέλη έρμηνεία καί έφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Όπό τό πρίσμα αυτό, ή τρίτη παράγραφός του έχει ιδίως ως σκοπό νά άποφενυχθεί ή δημιουργία, σέ οιοδήποτε κράτος μέλος, μιας έθνικής νομολογίας πού δέν είναι σύμφωνη μέ τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου. Στο πλαίσιο συνοπτικών καί έπειγουσών διαδικασιών, όπως οι προκείμενες, οι άπαιτήσεις πού άπορρέουν από τόν σκοπό αυτό γίνονται σεβαστές, άν δύναται νά κινηθεί, είτε σέ κάθε περίπτωση είτε έφ' όσον τό ζητήσει ό ήττηθείς διάδικος, τακτική διαδικασία επί τής ούσίας, επιτρέπουσα τήν έπανεξέταση κάθε ζητήματος κοινοτικού δικαίου πού έπελύθη προσωρινώς κατά τήν συνοπτική διαδικασία.
- 9 Κατά συνέπεια, ό ειδικός σκοπός του άρθρου 177, τρίτη παράγραφος, διασφαλίζεται, όταν ή ύποχρέωση παραπομπής προδικαστικών έρωτημάτων στό Δικαστήριο τηρείται στό πλαίσιο τής διαδικασίας επί τής ούσίας, έστω καί άν ή διαδικασία αυτή διεξάγεται ενώπιον δικαστηρίων διαφορετικής δικαιοδοσίας από ό,τι ή διαδικασία προσωρινών μέτρων, έφ' όσον δύναμει του άρθρου 177 ύφίσταται ή δυνατότης παραπομπής στό Δικαστήριο των ανακυπτόντων ζητημάτων κοινοτικού δικαίου.
- 10 Στο πρώτο έρώτημα πού ύπέβαλε τό Hoge Raad προσήκει, έπομένως, ή άπάντηση ότι τό άρθρο 177 τρίτη παράγραφος τής συνθήκης πρέπει νά έρμηνευθεί υπό

τήν έννοια ότι δικαστήριο κράτους μέλους, οί άποφάσεις του όποιου δέν υπόκεινται σέ ένδικα μέσα του έσωτερικού δικαίου, δέν υποχρεούται νά παραπέμψει στό Δικαστήριο ένα ζήτημα έρμηνείας κατά τήν έννοια τής πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτόου, όταν τό ζήτημα ανακύπτει στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινών μέτρων, ή δέ μέλλουσα νά έκδοθει άπόφαση δέν δεσμεύει τό δικαστήριο πού θά έπιληφθει μεταγενεστέρως τής υποθέσεως επί τής ουσίας, υπό τήν προϋπόθεση ότι κάθε διάδικος δικαιούται νά κινήσει ή νά άξιώσει τήν κίνηση, έστω και ένώπιον δικαστηρίων διαφορετικής δικαιοδοσίας, μιάς διαδικασίας επί τής ουσίας, κατά τήν όποία κάθε ζήτημα κοινοτικού δικαίου πού έπελύθη προσωρινώς κατά τήν συνοπτική διαδικασία δύναται νά επανεξετασθει και νά παραπεμφθει στό Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 177.

Έπί του δευτέρου έρωτήματος

- 11 Μέ τό δεύτερο έρώτημα έρωτάται κατ' ουσία άν, και επί καταφατικής άπαντήσεως υπό ποιές συνθήκες, τό κοινοτικό δικαιο άπαγορεύει σέ κράτος μέλος νά μή έπιτρέψει τήν είσοδο ή τήν παραμονή στό έδαφος του ενός μέλους τής οικογενείας, κατά τήν έννοια του άρθρου 10 του προαναφερθέντος κανονισμού 1612/68, εργαζόμενου πού άπασχολείται στό έδαφος του κράτους αυτόου, όταν ό εργαζόμενος αυτός έχει τήν ιθαγένεια του έν λόγω κράτους, τό δέ μέλος τής οικογενείας του τήν ιθαγένεια τρίτης χώρας.
- 12 Δυνάμει του άρθρου 48 τής συνθήκης, ή έλεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας συνεπάγεται τήν κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών. Κατά τό άρθρο 10 του προαναφερθέντος κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Οκτωδρίου 1968, περί τής έλεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας, όρισμένα μέλη τής οικογενείας του εργαζομένου, τά όποια προσδιορίζονται στό άρθρο αυτό και στά όποια περιλαμβάνονται οί άνιόντες τούς όποιους συντηρεί ό εργαζόμενος «άνεξαρτήτως τής ιθαγενείας τους, έχουν δικαίωμα έγκαταστάσεως μετά του εργαζομένου ύπηκόου ενός κράτους μέλους, πού άπασχολείται στην έπικράτεια άλλου κράτους μέλους».
- 13 Δεδομένου ότι τό γράμμα του προαναφερθέντος κανονισμού δέν καλύπτει τά συντηρούμενα μέλη τής οικογενείας ενός εργαζομένου, ύπηκόου του κράτους μέλους στό έδαφος του όποιου εργάζεται, ή άπάντηση στό προδικαστικό

ερώτημα εξαρτάται από τό άν, υπό τό φώς τών συμφραζομένων του κανονισμού καί τής θέσεώς του στό σύνολο του συστήματος του κοινοτικού δικαίου, δύναται νά συναχθει υπέρ αυτών δικαίωμα εισόδου καί παραμονής.

- 14 Ός πρός τό σημείο αυτό, οί άναιρεσειούσες στίς κύριες δίκες έπικαλούνται τήν άρχή τής άπαγορεύσεως τών διακρίσεων λόγω ίθαγενείας, άρχή ή όποία, διατυπωμένη κατά γενικό τρόπο στό άρθρο 7 τής συνθήκης, εύρίσκει ειδικότερη έκφραση στό άρθρο 48 τής συνθήκης.
- 15 Είηαι, έν τούτοις, προφανές ότι έπίκληση τών έν λόγω διατάξεων δύναται νά γίνει μόνο κατά τό μέτρο κατά τό όποίο ή έξεταζομένη κατάσταση έμπίπτει στό πεδίο έφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, ειδικότερα δέ έν προκειμένω στην σφαίρα τής έλεύθερης κυκλοφορίας τών εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινοτήτος. Τό συμπέρασμα αυτό όχι μόνο συνάγεται από τήν διατύπωση τών έν λόγω άρθρων, αλλά είναι σύμφωνο καί πρός τόν σκοπό τους, πού είναι ή συμβολή στην έξάλειψη όλων τών έμποδίων στα όποία προσκόπτει ή έγκαθίδρυση μιās κοινής άγοράς, έντός τής όποίας οί υπήκοοι τών κρατών μελών έχουν τήν δυνατότητα νά μετακινούνται έλευθέρως στό έδαφος τών κρατών μελών για τήν άσκηση τών οικονομικών τους δραστηριοτήτων.
- 16 Έπομένως, οί σχετικές μέ τήν έλεύθερη κυκλοφορία τών εργαζομένων διατάξεις τής συνθήκης καί ή κανονιστική ρύθμιση πού έθεσπίσθη για τήν εκτέλεσή τους δέν εφαρμόζονται σε καταστάσεις πού δέν έχουν κανένα συνδετικό στοιχείο μέ οιαδήποτε από τίς καταστάσεις πού προβλέπει τό κοινοτικό δίκαιο.
- 17 Τούτο άσφαλώς συμβαίνει στην περίπτωση εργαζομένων πού δέν έχουν ποτέ άσκήσει τό δικαίωμα έλεύθερης κυκλοφορίας στό έσωτερικό τής Κοινοτήτος.
- 18 Στο δεύτερο έρώτημα πού υπέβαλε τό Hoge Raad προσήκει συνεπώς ή άπάντηση ότι τό κοινοτικό δίκαιο δέν άπαγορεύει σε κράτος μέλος νά μη έπιτρέψει τήν είσοδο ή τήν παραμονή στό έδαφος του ενός μέλους τής οίκογενείας — κατά τήν έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Οκτωβρίου 1968, περί τής έλεύθερης κυκλοφορίας τών εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινοτήτος — εργαζομένου, άπασχολουμένου στό έδαφος του κράτους

αυτό, ο οποίος δεν ήσκησε ποτέ το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στο έσω-
τερικό της Κοινότητας, όταν ο εργαζόμενος αυτός έχει την ιθαγένεια του έν-
 λόγω κράτους, το δέ μέλος της οικογενείας του την ιθαγένεια τρίτης χώρας.

Ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων

- 19 Τά ἐξοδα στά ὅποια ὑπεβλήθησαν ἡ ὀλλανδική καί ἡ βρετανική κυβέρνησι,
καθώς καί ἡ Ἐπιτροπή, πού κατέθεσαν παρατηρήσεις στό Δικαστήριον, δέν ἀποδί-
δονται. Δεδομένου ὅτι ἡ παρούσα διαδικασία ἔχει, ὡς πρός τοὺς διαδίκους στίς
κύριες δίκες, τόν χαρακτήρα παρεμπίπτοντος πού ἀνέκυψε ἐνώπιον τοῦ ἐθνικοῦ
δικαστηρίου, σ' αὐτό ἐναπόκειται νά ἀποφανθῆι ἐπί τῶν δικαστικῶν ἐξόδων.

Διά ταῦτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

κρίνοντας ἐπί τῶν ἐρωτημάτων πού τοῦ ὑπέβαλε τό Hoge Raad der Nederlanden,
μέ ἀποφάσεις τῆς 15ης Ἰανουαρίου 1982, ἀποφαίνεται:

- 1) Τό ἄρθρο 177, τρίτη παράγραφος, τῆς συνθήκης πρέπει νά ἐρμηνευθῆι
ὑπό τήν ἔννοια ὅτι τό δικαστήριον κράτους μέλους, οἱ ἀποφάσεις τοῦ
ὁποίου δέν ὑπόκεινται σέ ἔνδικα μέσα τοῦ ἐσωτερικοῦ δικαίου, δέν ὑπο-
χρεοῦνται νά παραπέμψῃ στο Δικαστήριον ἕνα ζήτημα ἐρμηνείας κατά τήν
ἔννοια τῆς πρώτης παραγράφου τοῦ ἁρθρου αὐτοῦ, ὅταν τό ζήτημα ἀνα-
κύπτῃ στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινῶν μέτρων, ἡ δέ μέλλουσα νά
ἐκδοθῆι ἀπόφασις δέν δεσμεύῃ τό δικαστήριον πού θά ἐπιληφθῆι μεταγε-
νεστέρως τῆς ὑποθέσεως ἐπί τῆς οὐσίας, ὑπό τήν προϋπόθεσι ὅτι κάθε
διάδικος δικαιούται νά κινήσῃ ἢ νά ἀξιώσῃ τήν κίνησι, ἔστω καί ἐνώ-
πιον δικαστηρίων διαφορετικῆς δικαιοδοσίας, μιᾶς διαδικασίας ἐπί τῆς
οὐσίας, κατά τήν ὅποια κάθε ζήτημα κοινοτικοῦ δικαίου πού ἐπελύθη
προσωρινῶς κατά τήν συνοπτική διαδικασίαν δύναται νά ἐπανεξετασθῆι
καί νά παραπεμφθῆι στό Δικαστήριον δυνάμει τοῦ ἁρθρου 177.

- 2) Τό κοινοτικό δίκαιο δέν άπαγορεύει σέ κράτος μέλος νά μή έπιτρέψει τήν είσοδο ή τήν παραμονή στό έδαφός του ένός μέλους τής οίκογενείας — κατά τήν έννοια του άρθρου 10 του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, τής 15ης Οκτωβρίου 1968, περί τής ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στό έσωτερικό τής Κοινότητας — εργαζομένου, άπασχολουμένου στό έδαφος του κράτους αυτού, ό όποιος δέν ήσκησε ποτέ τό δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας στό έσωτερικό τής Κοινότητας, όταν ό εργαζόμενος αυτός έχει τήν ίθαγένεια του έν λόγω κράτους, τό δέ μέλος τής οίκογενείας του τήν ίθαγένεια τρίτης χώρας.

Mertens de Wilmars	O'Keeffe	Everling	
Pescatore	Mackenzie Stuart	Bosco	Koopmans

Έδημοσιεύθη σέ δημοσία συνεδρίαση στό Λουξεμβούργο στις 27 Οκτωβρίου 1982.

Κατ' έντολή του γραμματέως

H. A. Rühl

Κύριος υπάλληλος διοικήσεως

Ο πρόεδρος

J. Mertens de Wilmars

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ
SIR GORDON SLYNN
ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 6 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1982 ¹

*Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Στό πλαίσιο δύο υποθέσεων πού έκκρεμοϋν ένώπιόν του, τό Άνώτατο Δικαστήριο των Κάτω Χωρών υπέβαλε στό Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 177 τής συνθήκης ΕΟΚ, τά ακόλουθα έρωτήματα:

«1. Όταν στό πλαίσιο διαδικασίας προσωρινών μέτρων ανάκύπτει, κατά τό στάδιο τής άναιρέσεως, ζήτημα έρμηνείας κατά τήν έννοια του άρθρου 177, πρώτη παράγραφος τής συνθήκης περί ίδρύσεως τής Εϋρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, υποχρεοϋται τό Hoge Raad, δυνάμει τής τρίτης παραγράφου

¹ — Μετάφραση από τά άγγλικά.